

## **Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu aastakoosolek**

5.–7. november 2012

Prantsusmaa, Pariis

Meelis Eerik, Harju maakohtu kohtunik

5.–7. novembril toimus Pariisis **Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu** (CCJE, *Consultative Council of European Judges*) aastakoosolek. Eestit esindab nõukogus Harju maakohtu kohtunik Meelis Eerik. CCJE võttis vastu arvamuse nr 15, mis puudutas kohtunike **spetsialiseerumist**. Arvamuse eesmärgiks oli luua kohtunike spetsialiseerumisele standardid.

Tõdeti, et seadusandluse pidev muutumine nii Euroopa kui liikmesriigi tasandil, samuti muutuv kohtupraktika ja õigusdoktriinid muudavad õigusemõistmise äärmiselt keeruliseks. Kohtunikul on raske tunda korraga kõiki valdkondi. Samal ajal nõuavad menetlusosalised ja ühiskond kohtutelt järjest suuremat asjatundlikkust ja efektiivsust. Spetsialiseerumine aitab tagada, et kohtunik omab omas valdkonnas piisavat professionaalsust. Koosoleku kokkuvõte.

Spetsialiseerumise **kasuks** räägivad järgmised argumendid:

- 1) teatud valdkonna sügavad teadmised aitavad parandada kohtulahendite kvaliteeti;
- 2) teatud valdkonna asjade lahendamine spetsialiseerunud kohtunike poolt aitab suurendada õiguskindlust;
- 3) spetsialiseerumine aitab kohtunikul paremini reaalset tegelikkust mõista;
- 4) mitteõiguslikud eriteadmised aitavad probleemidele läheneda multidistsiplinaarselt;
- 5) spetsialiseerumine aitab suurendada õigusemõistmise efektiivsust.

Samas nähti spetsialiseerumises ka rida **ohte**:

- 1) spetsialiseerunud kohtunikud kipuvad lahendites oma seisukohti kordama, mis võib olla õigusharu arengu takistuseks ega pruugi vastata ühiskonna vajadustele;
- 2) spetsialiseerunud professionaalid võivad arendada enda valdkonnas kontseptsioone, mis on teistele juristidele sageli võõrad. See võib isoleerida antud valdkonda üldistest põhimõtetest ja põhiõigustest ja õõnestada õiguskindlust põhimõtet;

*Arutelu käigus toodi näide ühisvara jagamisest, mille objektiks on ka majandustegevusega seotud vara. Näiteks ärisaladuse avaldamise küsimuses võivad põrkuda perekonnaõigusele ja majandusõigusele spetsialiseerunud kohtunike arvamused.*

- 3) mõningatel juhtudel võib spetsialiseerumine õõnestada kohtunikukonna ühtsust. Spetsialiseerunud kohtunikele võib jääda mulje, et oma teadmiste tõttu kuuluvad nad elitaarsesse gruppi, kes teistest erinevad. Ühiskonnale võib jääda mulje, et mõned kohtunikud on "superkohtunikud", teised mitte. See võib viia avaliku usalduse vähenemisele;
- 4) spetsialiseerunud kohtute loomise eemärgiks või tulemuseks võib olla spetsialiseerunud kohtunike eraldamine ülejäänud kohtunikukonnast allutades nad suuremale menetlusosaliste, huvigruppide või võimuharude survele;

*Seejuures hääletati eraldi sõna "eesmärgiks" lausesse jätmise poolt;*

5) spetsialiseerumine nõuab suuremaid kohtuid ning õigusemõistmise kaugenemine menetlusosalisest võib kahjustada õigusemõistmise kättesaadavust. Ka spetsialiseeritud kohtute loomine võib pädevusvaidluste tõttu vähendada õigusemõistmise kättesaadavust.

CCJE leidis, et sõltumata spetsialiseerumisest on kõik kohtunikud õigusemõistmise eksperdid. Põhimõtteliselt peaksid kõik kohtunikud olema võimelised lahendama kõiki asju. Kohtunike üldisi erialaseid teadmisi, arusaama teooriast ja tegelikust elust ei või alahinnata. Põhimõtteliselt peaks spetsialiseerumata kohtunike osakaal olema õigussüsteemis domineeriv. Spetsialiseerumine on vajalik siis, kui tegemist on kohtuasjade keerukuse või spetsiifilisusega ning see aitab kaasa õigusemõistmise korraldamisel, sh lahendite ja menetluse kvaliteedi tõstmisel.

Spetsialiseerunud kohtunikud peavad täitma kõiki kohtunikele pandud nõudeid iseseisvuse, sõltumatuse jm osas, samuti järgima Euroopa Inimõiguste Konventsioonist tulenevaid nõudeid menetlusele (sh õigusemõistmise kättesaadavus, ausa menetluse põhimõtted, menetluse mõistlik aeg). Spetsialiseerunud ja spetsialiseerumata kohtunikel peab olema võrdne staatus ja tingimused. Kohtunikel peab olema vaba võimalus spetsialiseeruda ning saada eelnevalt ka vastavat koolitust. Kõrgemate kohtuastmete kohtunikud peaksid säilitama paindlikkuse lahendada kõiki asju. Selline võimekus tagab kõrgemate kohtute õigusliku ja põhiseadusliku eesmärgi täitmise - tagada õiguse ühetaolise kohaldamise. Selline paindlikkus tagab ka selle, et asju ei lahenda kõrgemalseisvas kohtus liiga väike grupp spetsialiseerunud kohtunikke, kes kohaldavad teatud valdkonnale oma isiklikke vaateid, mis aga takistaks selle õigusharu arengut. Spetsialiseerunud kohtunikel on nagu ka teistel kohtunikel õigus kuuluda kohtunike ühingusse, kuid eraldiseisva kohtunike ühingu loomist spetsialiseerunud kohtunikele ei ole soovitatav.

CCJE avaldab oma arvamuse nr 15 pärast redaktsioonide sisseviimist kodulehel.

CCJE arutas ka organisatsiooni arenguküsimusi. Tulevikus hakkab CCJE lisaks arvamuste andmisele ka jälgima ja nõudma nende arvamuste täitmist. CCJE leidis, et vajalik on enda mõju suurendamine, sh poliitilise mõju suurendamine.

Koosolekule järgnes **konverents kohtunike ja esindajate (lawyers) suhete arendamise teemal**. Konverentsi esimene moderaator oli Eesti EIK kohtunik **Julia Laffranque**. Konverentsil arutati eetika, koolituse ja kohtumenetluse küsimusi. Näiteks arutati, millised on kohtunike ja esindajate käitumise eetilised põhimõtted, kas kohtunikel ja esindajatel on ühine eetika ning kas on võimalik luua ühine etikakoodeks või käitumisjuhend. Samuti arutati kas kohtunikel ja esindajatel peaks olema ühine koolitussüsteem. Eraldi peatuti kohtumenetluse küsimustel. Arutati, kas vastutust efektiivse menetluse läbiviimisel tuleks jagada kohtuniku ka esindajate vahel, kuidas parandada kohtu ja menetlusosaliste omavahelist suhtlust, arutada menetlusetappe ja tähtaegu ning kuidas muuta need kokkulepped siduvaks. Konverentsil esinesid kohtunikud ja advokaadid Prantsusmaalt, Šveitsist, Belgiast, Itaaliast, Hollandist ja Ungarist. Sama teemaga hakkab tegelema ka CCJE järgmisel aastal.

CCJE järgmine aastakoosolek toimub 2013. a sügisel.